

Түйін

Мақалада автор көркем жоғары оқу орындарында дизайнерлерді, атап айтқанда киім дизайнерлерін кәсіби деңгейде даярлауда, жан-жақты терең зерттеулердің қажеттілігін сөз етеді.

Резюме

Автор в своей статье указывает на необходимость исследований в области профессиональной подготовки дизайнеров, и в частности дизайнеров костюма.

Summary

The author in his article points to the need for research in the field of training designers and costume designers in particular.

ПЕЙЗАЖ КЕСКІНДЕМЕСІНДЕГІ МАЙЛЫ БОЯУДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ МҮМКІНДІКТЕРІ

Жәудір Жұбанышева –

*Көркемсурет факультеті, «Бейнелеу өнері және сызу» мамандығының
2 курс студенті*

Кескіндемедегі ең көп кездесетін жанр бұл – *табиғат көрінісі француздың paysage «пейзаж» деген сөзімен шыққан*. Пейзаж кескіндемесі болашақ бейнелеу өнері мұғалімдерін дайындауда кескіндеме курсының бағдарламасында маңызды рөлдердің бірін атқарады. Адамға табиғатты тамашалағаннан асқан рахат жоқ, табиғатта көбірек болған сайын, тек қана ормандағы, теңіздегі және шатқалдардағы табиғаттың әдемі жерлерін ғана көріп қоймай, сонымен қатар оларды біріктіре тұтас сезінеді. Табиғат шексіз әдемі және алуан түрлі. Күн сәулесі мен қоршаған тіршілік қаншама түрлі түске бай. Табиғатта бәрі әдемі, бәрі ауыспалы, бәрі бүтін. Табиғаттың адам өміріне әсері, терең ойлары мен толғанысы өмірге пейзаж жанрын алып келді.

Күн сәулесі мен қоршаған тіршілік қаншама түрлі түске бай. Пейзаж бейнелеу өнерінде ең эмоционалды аймақтардың бірі. Табиғатпен тілдесу суретшінің жан дүниесіндегі шығармашылық ойларының тыныс алуы болып табылады. Табиғаттың адамға әсер ететін күші, өзіне тартатын терең ой мен қобалжу, бейнелеу өнеріндегі пейзаж жанрын келіп тудырады. Пейзаж адамның жан дүниесіне күш береді және рухани байытады. Адам баласы өмірді, табиғатты, жарықты, ауаны, бояуды қаншалықты жақсы көрген сайын, суретшілер де пейзажды шынайы бейнелеуге тырысады.

Егер суретші табиғат көрінісін үйренбей тек ойынан шығарса – бұл қашанда жалғандық туғызады да, көрерменіне жағымсыз әсер әкеледі.

Қазіргі уақытта пейзаж жанры өте әйгілі. Тіпті өнерге қатысы жоқ адамдарға да әсер етпеуі мүмкін емес. Табиғат – бұл аспан, жер, үй, бидай,

орман, өзен. Табиғатты бейнелеу белгілі бір жақындықты танытатын, еске түсіруге еріксіз шақырады. Пейзаждың ерекшелігі картинада адамның қатыспауымен ғана анықталмайды. Пейзаж мотиві мен сюжеті, жеке драмалық бастамасы бар, өз тілінде көңіл күйді білдіретін және композициялық-бейнелеулік акценті бар барлық шығарманы байланыстыратын түйін ретінде белгілі бір аяқталған образ.

Жалпы кескіндеменің ішінде біз пейзаж кескіндемесіне тоқталатын болсақ, қазіргі заманда *пейзаж* дегеніміз не екенін кім білмейді? Бұл орман, ағаш, егістік, өзен, тау, және қала бейнеленген картина. Бұл өз бетімен өнер жанры болып бейнелеу өнерінің екі саласында кенінен тараған, олар: графика мен кескіндеме. Кескіндеме пейзаж акварель, майлы бояу, пастельмен, гуашьпен, темперамен, ал графикада тушьпен, карандашпен, көмірмен, пастелмен, сиямен және басқа да материалдармен орындалуы мүмкін. Материалдардың түріне байланысты кенеп, қағаз, жібек, картон және т.б. беттерде әртүрлі фактура берілуі мүмкін.

Поэзия мен музыка сияқты бейнелеу өнері де адам жанына эстетикалық әсер береді. Пейзаж кескіндемесі болашақ бейнелеу өнері мұғалімдерін дайындауда кескіндеме курсының бағдарламасында маңызды рөлдердің бірін атқарады. Бұған болашақ педагог-суретшілердің жазғы пленэр практикасы бірден-бір пейзажбен айналысу мүмкіндігі мол, ыңғайлы кезең деп айтуға болады. Ал «пленэр» деген сөздің түп мағынасына тоқтар болсақ, француз тілінен енген *plein air* – ашық ауа дегенді береді екен. Ал кескіндемедегі пленэр – ол ауа қабаты мен күн сәулесінің әсерінен өзгеріске ұшырайтын табиғат құбылысын бейнелеу.

Пленэрдегі жұмыстың аудиториядағы жұмыстан түбегейлі айырмашылығы бар. Пленэрге шыққан студент пейзажды бейнелеу, жарық пен ауа перспективасын берудің күрделілігі, колоритті таңдау, қызық мотив пен композиция таба білу мәселелеріне кез болады.

Пленэрде табиғат көрінісін бейнелеу үшін міндетті түрде студенттерге теориялық білім алмай, бірден табиғат аясында сурет салу қиындық әкеледі. Сол себепті студент өз жұмысын бастамас бұрын, мұқият ізденуі керек. Яғни оқытушыдан дәрістік семинарлық сабақ алу, сабақ барысында студент пен оқытушы арасында пейзаж жанрына байланысты сұрақ-жауап, талқылама, рефераттық тапсырма алу, белгілі суретшілермен кездесуді талап ету, көрмелерге бару, мұражайларға экскурсия, ескі суретшілер жұмысының альбомдарына анализ жасау т.б. көптеген тақырыптарда студент теориялық білім жинақтайды.

Пленэрде пейзаж жазу үшін арнайы жабдықтар: этюдник, планшет, немесе арнайы қағаз жиынтығы, жиналмалы орындық, қол шатыр, бояулар жиынтығы, картон, қағаз, кенеп, қылқалам және тағы басқа да көркемсуреттік материалдар мен құрал-саймандар жиынтығы керек.

Пейзаж негізінен үш қатардан тұрады. Артқы жоспарға аспан, тау, бұлттар, ортанғы жоспарға ағаштар, бұлттар, өзен және т.б. жатса, алдыңғы жоспарға жол, тастар, жол жағасындағы өсімдіктер жатады. Осы жоспарды ажыратып алмай пейзажда кеңістікті бере алмаймыз. Әрбір жоспардағы рең

әртүрлі. Ең әлсіз көрінер-көрінбес түстер артқы жоспарда орташа жарықтандырылған түстер ортаңғы жоспарда болса, ал айқын анық түстер алдыңғы жоспарда беріледі. Табиғаттағы пейзажды орындау өте қиын техникалық қиындықтарға байланысты бірден этюд дұрыс шыға қоймайды. Этюд жазу кезінде күн сәулесі кенепке де, палитраға да түспеуі керек, себебі сәуле түскен бояу күнмен шағылысып, суретші бояудың түсін дұрыс көрмей, бояу түсін өзгертіп алуы мүмкін. Кейіннен картинаны сәуле түспейтін ғимарат ішінде көргенде бояу түс тері мүлде басқа болып көрінеді. Пейзаж кескіндемесі суретшінің ашық кеңістіктегі өзгеше лабораториясы деп айтуға болады. Мұнда рең мен түсті түсінуді үйренуде табиғатын өзгеру жағдайларына көлеңке мен жарықтың өзгеруіне жылы суық түстердің өзара байланысына клоритті үйренуге әртүрлі қыскамерзімді жаттығу түрлерінде белгілі бір мақсатта және әртүрлі материалдарда эксперименттер жүргізуге болады. пленэр кезінде этюд жазуда әрбір минутты үнемдеу өте қажет. Күн сәулесінің өзгеріп отыруына байланысты суретшінің тәуліктің әр мезгілін (танертеңгі, түскі, түс ауғанда, пешін уақытта, кешкі мезгіл, кешқұрым) күннің қозғалуына байланысты бейнелеп үлгеруіміз қажет. Алғаш этюд жазуда ашық күнде шыққан дұрыс. Табиғат құбылысының өзгеруіне байланысты күн сәулесінің түсуі де өзгеріп тұрады да, біраз уақыттан соң палитрадағы бояу түсі де өзгеріп кетеді. көңіл күй мен ынта болмай басталған жұмыс өзгеріс болған соң адамға әсер етіп, әрі қарай жұмысты аяқтау мүмкіндігі жоғалады. Әрине бұдан кейін жұмыс дұрыс шықты деп айта алмаймыз. Сондықтан пленэр кезінде пейзаж жұмысы жылдамдық пен шеберлікті қажет етеді. Пейзаж жанрындағы майлы бояумен жұмыс суретті орындап болғаннан кейін боямалау жұмысынан басталады. Майлы бояумен жұмыс жасағанда дайындық жұмыстарын орындауда суретті көмірмен жарық-көлеңкесін бере отырып салған дұрыс. Боямалау – кенеп бетіндегі жұқа жағылған түсті дайындық қабаты. Бұл кенеп бетіндегі негізгі реңдік және түстік қатынасты анықтайтын жағу үлгісі. Негізінен, боямалау картинаның үлкен жазықтықтарын жабуға арналған. Майлы бояуда гуаштағыдай ақ бояуды көп қолданудың қажеті жоқ. Басқа әдістерге қарағанда майлы бояумен жұмыс қиынырақ және ұзағырақ болуы мүмкін. Сулы бояуда негізгі бөлігін ақ қағаз алып жатса, мұнда ақ кенептің жұмысқа ешқандай қатысы жоқ. Майлы бояумен жұмыс жазғанда да әрине алдымен суреттен басталады, бірақ сулы бояудағыдай мұнда әрбір заттардың кішкене бөлшектеріндегі екінші орындағы суретті қалдырып, тек негізгі заттардың формасына байланысты контурлық сызықтарды ғана сызып алса болады. Ал жекелеген сызықшаларды бояу басып қалады. Оларды соңына таман майлы бояудың өзімен де жіңішке қылқалам арқылы орындауға болады. Жұмыс барысында әруақытта жұмыстың түстік қатынасын салыстыру мен жарық-көлеңке заңдылықтарын сақтап отыруды естен шығармау керек. Сонымен қатар бір затты екінші затпен, жарық жері мен қараңғы жерін, ашық түс пен күнгірт түсті және колориттің шешімін қадағалап тұру керек. Ал заттардың алдыңғы немесе артқы қатарда орналасқанынына байланысты кейде бірдей екі заттың түсі де рені де ара қашықтыққа байланысты өзгеріп отырады.

Майлы бояуда ак бояу егер цинктік немесе свинецтік бояу қосылғанда ғана кепкенде ағаруы мүмкін. Түстерді бір-біріне қосқанда айқайлаған қанық түстер бәсеңдейді. Гуаштағы дай ак пен қара бояуды таза қалпында қолдану қажеттілігі жоқ. Майлы бояуда қою жағылған жақпа нәрселерді өзіңе жақындатады, ал сұйық тегіс жақпа керісінше алыстатады. Сондықтан фон немесе артқы қатар жоспарын алыстату үшін тегістеу етіп бояуды аздан жағу керек.

Кескіндемені оқытуда студенттер көбінесе үлкен сериялы натюрмортты майлы бояумен орындайды. Бұл әдістің мүмкіншілігіне байланысты, акварель бояуына қарағанда бояу қоспасының қанықтығы мен тығыздығы жағынан түстік орналастыру барысының өзі, студенттердің шығармашылық жұмысындағы жанрдың сюжеттік жағына тереңірек жақындауына және заттардың сапалы сипатына жету талабының алға жылжуына негізделген. Майлы бояу әдістері бейнелеу аймағындағы материалдарды анықтауға үлкен үлес қосады. Мысалы: металл және қыштан жасалған заттардың жарық жағындағы бликтің қатпарлы маталардың жұмсақ фактурасынан өзгешелігі. Көлеңке жағын сұйығырақ, ак түссіз, орындаған жөн, ал жарық жағын заттың формасы бойынша айналдыра ашық қоспалармен жазу керек. Майлы бояуды жағуға қылқалам мен арнайы қалақшаны қолануға болады.

Күшті жарық жарыктануды күшейтеді, әртүрлі рефлексдер көбейеді, байқау орыны жан-жақтан ұлғайады, жарықтың түсуі тез өзгеріп отырады, осының барлығы табиғат құбылыстарының өзгеруінде немесе жыл мезгілінің әруақытында жұмыс жасау бастаушы суретшіге бірден қиындық туғызады. Жарыктанудың күштілігіне байланысты табиғи түстердің көбеюіне қарай, бояулар санының аумағындағы ашық түстердің аз болып қалуы мүмкін. Ал шеберханада жарыктанудың әлсіздігінен мұндай жағдайлар байқалмауы мүмкін. Пейзаж этюдіннің негізгі мақсаты – табиғаттың жарыктануының белгілі бір жағдайын бейнелеу, кеңістігі мен ауадағы байланысын анықтау. Пейзаж кескіндемесінің осы қасиеттеріне суретші жарыктанудың ортақ рендік және түстік жағдайы мен кеңістік перспективасын ескере отырып, түстік қатынастармен жұмыс жасау арқылы жетеді. Пейзаждық аймақ пен заттардың түстерінің қаныққандығы мен ашықтығына салыстыру және олардың табиғи көріністен айырмашылықтарын ажырата білу – этюдтің түстік қатынасын орналастырудың негізгі нәрселері. Пейзаж этюдін шебер жазу – олардың түстік қатынасын табиғи көріністегідей етіп бере білу. Пленэр кезінде бірінші, екінші, алыстағы қатарды бірдей, бірмезгілде көре білу керек. Алдындағы бірнеше аймақтық заттарды біреу, бүтін етіп көруіміз керек. Жазу кезінде де әрқайсысының ара қашықтығына қарамастан, бәрін бірдей жазып отырған жөн. Тек осындай жағдайда ғана пейзаждың барлық бөліктерінің перспективалық өлшемін дұрыс беріп, түстік қатынасы мен пропорциялық қашықтығын сақтай отырып, бейнелеудің бүтіндігін көрсете аламыз. Бастаушы суретшіге алғашында алыстағы заттардың түсін анық көру өте қиынға түседі. Оған заттармен сол аймақтың бұрынғы өзіндік түстері көлгендегідей елестеп, басқаша түстермен жұмыс жасауға кедергісін тигізеді. Бұрын байқаған зат қандай жарықта немесе құбылыста болмасын, біз оның

бұрынғы түрін есте сақтауымызға байланысты білеміз. Міне, тәжірибесіз суретші этюд жазғанда дәл осы заттардың табиғи түсін береді. Мысалы жасыл шөптің жүз немесе үш жүз шаршы жердегі түсін дәл алдында тұрған түспен береді, ал негізінде қандай түстегі нәрсе болмасын, алыстаған сайын айналасындағы түстер мен жарықтың түсуіне байланысты түстердің өзгеріп кеткенін байқай алмайды. Осының кесірінен кескіндемелік дұрыс сапалы этюд жаза алмайды. Заттар мен барлық аймақтардағы нәрселер күннің шығуы, таңның атуы, кештің түсуі, тал түсте немесе табиғи құбылыстарға да байланысты әртүрлі жарықтанып түстік қатынасы өзгеріп отырады.

«Жана бастаған суретші пейзажды бейнелеу үшін әдемі жерді тауып, оны жазу керек деп ойлайды. Бұл кате ой. Суретші табиғатты фотобейнеге түсірмейді, ол табиғатты талқылап, одан образ тудырады», - деп жазды белгілі орыс суретшісі Г.В.Беда/ 2, 196 б./.

Майлы бояумен қысқамерзімді көптеген этюдтер орындағанда ғана, кенеп бетінде қайталап бере алу қабілетін өсіруге болады. Суретші күнделікті бір нәрсені тұлғасына карап отырып, айнытпай көшіріп үйренуі керек. Сол сияқты байқауды, есте сақтауды, дүниедегі әртүрлі қызық, ғажап, маңызы нәрселерді аңғаруды, сезуді үйренбейінше суретші композицияны да бір дегенде өзінше үйрене алмайды. Тек материалды әбден байқап, зерттеп болғанда ғана алдында тұрған зат шығарма үшін бағалы материалға айналады.

Болашақ бейнелеу өнері мамандығында оқитын студенттер бұл тәжірибелерді үйренбей тұрып, пленэр кезінде бірден қажетті дәрежеде жұмыс орындай алмайды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Стасевич В.Н. Пейзаж. Картина в действительность: Пособие для учителей. - М.: Просвещение, 1978. - 176 с.
2. Беда Г.В. Живопись. М.: Просвещение, 1986. - 192 с.
3. Рабилова З.Ж. Пленэрлік практика курсы: Оқу құралы. - Алматы, 2010. - 100 б.

Резюме

В статье автор рассматривает некоторые проблемы методики преподавания профессиональной практики (пленэр), а также рассматриваются вопросы подготовки будущих художников-педагогов на занятиях живописи на художественно-графическом факультете.

Summary

Certain problems of professional picturesque preparation future artist-teacher are considered In article on пленэрной practical person, as well as methods of his(its) teaching in average general school.

С о д е р ж а н и е

Альмухамбетов Б.А., Шайгозова Ж.Н. 12-летняя школа – реальность современного Казахстана.	3
Атчибаева Ж.Ж. Значение преподавания начертательной геометрии в изучении графических дисциплин.	9
Сманова А.С. Ұлттық киім үлгісін әзірлеу ерекшеліктері.	12
Киргизбекова С.С. Войлоковаляние - от ремесла к искусству.	17
Оразаева К. К вопросу о проблемах современного художественного образования.	23
Рабилова З.Ж. Педагогические условия формирования профессионально-творческой активности будущих учителей изобразительного искусства (в условиях пленэрной практики).	28
Рысымбетов Е.К. Шығармашылықты арттырудағы ұлттық тәрбиенің ролі.	35
Тлеужанов А.К. Студенттердің живопись сабағындағы композициялық ойлау деңгейін анықтау критерийлері.	38
Жакупова А.Е. Особенности первого этапа обучения ученика и принципы подбора вокально-педагогического репертуара в процессе развития певца.	41
Нусипжанова А.М. К вопросу о развитии музыкального слуха.	46
Молдасан Н. Кескіндеме өнеріндегі ұлттық тақырыптағы туындылардың бастауыш сынып оқушыларын тәрбиелеудегі ролі.	50
Сейлхан Е. Бастауыш сынып оқушыларына кескіндеме өнері арқылы шығармашылық жұмысқа қызықтыруда сеп-түрткілер заңдылықтарын білудің маңыздылығы.	53
Абдуллаева Г.Д., Садыбек А. Декоративное искусство в формировании представлений об окружающем мире.	57
Ермекова С.А. Йозеф Гайдн және оның европалық симфониялық музыкасының дамуына қосқан зор үлесі.	63
Кунусбаева Ж.Б., Жетпісбаева Б.С. Қазақстан бейнелеу өнеріндегі жаңа тенденция.	68
Бекова Г.А. Болашақ суретші-педагогтардың кәсіби-көркемдік құзыреттілігін қалыптастыру.	73
Танеке Г.К. Дизайн одежды в Казахстане (вопросы профессиональной подготовки дизайнеров костюма).	78
Жұбаньшева Ж. Пейзаж кескіндемесіндегі майлы бояуды қолданудың мүмкіндіктері.	82

ХАБАРШЫ. ВЕСТНИК

**«Керкеменерден 511м беру: енер - теориясы - эдістемесі» сериясы
Серия «Художественное образование: искусство - теория - методика»
№ 3 (28), 2011**

Бершген тҮпнҮСцадан ттелей репродукциялық эдіспен басылады

Казакстан Республикасынын мәдениет
және акпарат министрлішінде
2009 жылы мамардын 8-де тіркелген №10099-Ж

2001 ж. бастап шыгады.
Шыгару жиілігі - жылына 4 немір

Басуга 08.07.2011 кол койылды. Пішімі 60x84 1/16.
Келемі 6,8 е.б.т. Таралымы 300 дана. Тапсырыс 217.

050010, Алматы каласы, Достык дангылы, 13
Абай атындагы КазҰПУ

Абай атындагы Казак ултык
педагогикалык университетщ
«Ұлагат» баспаханасы